

*А. П. Федорук,
здобувач кафедри економічної політики,
Національна академія державного управління При Президентові України*

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ ВИДАТКАМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Стаття присвячена проблемам ефективності управління фінансами міста, що є одним із шляхів реформування економіки України в умовах кризових явищ перехідного етапу. У цьому процесі Україна повинна орієнтуватися в основному на досвід унітарних, а не федеративних держав, тобто йти шляхом розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування.

The article is devoted the problems of efficiency of financial management of city is one of ways of reformation of economy of Ukraine in the conditions of the crisis phenomena of the transitional stage. In this process Ukraine must be oriented, mainly, on experience of the unitary, but not federal states, that to go by expansion of functions plenary powers of organs of local self-government.

Ключові слова: міське самоврядування, бюджетна, фінансові ресурсу, надходження коштів, доходи, податки, видатки.

Key words: local self-government, budgetary, financial a resource, receipt of money, profits, taxes, charges.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМ

Ефективність управління бюджетом має вирішальну роль для держави. Слід зазначити, що за умов трансформаційних процесів, які відбуваються в суспільстві, очевидним стає дисбаланс між функціями місцевого самоврядування і обсягом його ресурсів. Дефіцит інвестиційних ресурсів накладає істотні обмеження на набір тих методів і засобів, які можуть бути застосовані при управлінні містом і його фінансами, при реалізації завдань, поставлених перед місцевими органами управління.

У зв'язку з цим за умов розширення відповідальності місцевих органів влади за стійкий соціально-економічний розвиток території постають проблеми методичного забезпечення процесу, удосконалення системи управління фінансовими ресурсами, зосередженими в конкретному місті, в першу чергу, управління його бюджетними ресурсами, яке необхідно здійснювати з обов'язковим урахуванням дефіциту інвестицій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ, ТА ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ПИТАНЬ

Саме аналіз міжнародної практики щодо створення єдиних принципів, методів, форм і стандартів орга-

нізації фінансів міста показує, що вони є найбільш важливими для населених пунктів більшості країн світу. Разом з тим, на етапі трансформації економіки України не всі з інструментів формування фінансової політики міста можуть бути відразу і однозначно використані у вітчизняній практиці. Але їх вивчення і критичний аналіз дозволять сформуванню для існуючих умов свої особливі, специфічні підходи.

Отже у вітчизняній науковій літературі ця проблематика ще не стала об'єктом для ґрунтовних досліджень, що зумовлює актуальність даного дослідження.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Завданням статті є систематизація та поглиблення науково-теоретичних положень бюджетного менеджменту на сучасному етапі розвитку України на основі формування саме місцевого бюджету.

Місто як окрема адміністративно-територіальна цілісність характеризується рівнем життєдіяльності населення, його професійною і соціальною структурою, спрямованістю розвитку тієї спільноти, що формується і розвивається в його рамках. Особливо важливим є саме розуміння міста не просто як окремої території з певним рівнем розвитку інфраструктури, що надає можливості для економічного життя населення, а як середовища, в якому розвивається міське співтовариство, — головна рушійна сила розвитку цивілізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток економіки України впродовж останніх років відбувається під впливом нової фінансової політики, головними елементами якої є процеси децентралізації, що зумовлюють перенесення більшості соціальних витрат на регіональний рівень, в тому числі значну їх частку — на рівень міста. У рамках цього процесу суттєво зростає залежність дохідної частини бюджету від ефективності управління процесом формування фінансової складової з соціально-економічного розвитку. При цьому економічний розвиток міста, його виробнича та соціальна інфраструктури все більшою мірою стають залежними від того, наскільки враховуються чинники, що впливають на формування бюджету, як діють системи оподаткування і платежів, якою є система управління господарською діяльністю підприємств та ін.

Беручи до уваги ту обставину, що до фінансів населеного пункту, в тому числі до фінансів міста, потрібно відносити фінанси всіх суб'єктів діяльності, зареєстрованих на його території, слід підкреслити наступне: головним інструментом проведення місцевої соціальної, фінансово-економічної, інвестиційної і промислової політики залишається місцевий бюджет.

Розвиток міста і ефективне виконання ним своїх функцій неможливі без обгрунтованого і виваженого управління наявними ресурсами (в першу чергу, фінансовими), без створення комплексної системи їх формування і розподілу.

На наш погляд, при розгляді науково-практичної сторони фінансового забезпечення вирішення містом своїх завдань більшість фахівців концентрують увагу лише на управлінні ресурсами місцевого бюджету, залишаючи при цьому за колом релевантних питань впливу на напрями використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання, які розташовані на території даного міста, тобто на комплексному управлінні, на управлінні фінансами міста.

Під фінансами міста слід розглядати економічну категорію, що відображає формування (створення), розподіл і використання тієї частки фондів фінансових ресурсів економічних суб'єктів, яка направляється на виконання основних функцій міста, на досягнення високого рівня добробуту його мешканців

У більш вузькому розумінні фінанси міста розглядаються як фінанси місцевого самоврядування, тобто як система формування, розподілу і використання грошових та інших фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них власних і делегованих функцій і завдань.

Таким чином, під управлінням фінансами міста слід розуміти систему принципів, методів і прийомів впливу на процеси формування, розподілу і використання фондів фінансових ресурсів, що направляються або можуть бути направленими на функціонування і розвиток даного міста.

Суб'єктом управління при цьому є органи місцевого самоврядування, об'єктом управління — всі фінансові ресурси, розташовані на території міста, або потенційно можуть стати такими.

При цьому в умовах трансформації сучасної економіки України дефіцит інвестиційних ресурсів накладає істотні обмеження на набір тих методів і засобів, що можуть бути застосовані при реалізації задач, поставлених перед місцевими органами управління.

Останнім часом великого значення набувають місцеві фінанси як реальний і дійовий інструмент впливу на місто. Вони об'єднують в систему витрати, доходи, способи їх формування, місцеві фінансові інститути, а також способи організації взаємин як між складовими місцевих фінансів, так і у рамках загальної фінансової системи держави.

Місцеві фінанси виконують функції інструмента перерозподілу внутрішнього валового продукту (далі — ВВП), фінансування суспільних послуг, економічного зростання та фіскального інструмента. Наприклад, як інструмент економічного зростання місцеві фінанси за допомогою капітальних витрат та діяльності на ринках позичкового капіталу, нерухомості, під управлінням органів місцевої влади та узгоджуючись з органами центральної влади, повинні створювати умови для загального економічного зростання.

Спроби централізованих органів влади делегувати деякі повноваження органам місцевого самоврядування, на нашу думку, не можуть розглядатися як реальні і дієві заходи, спрямовані на становлення ефективного механізму системи місцевих фінансів країни. Насамперед, це викликано небажанням органів влади різних рівнів здійснювати конструктивну взаємодію з метою перерозподілу функцій, обов'язків і визначення прав.

До цього часу в Україні недостатньо опрацьований механізм розподілу доходів між регіонами шляхом вирівнювання, не розвиваються сучасні засоби залучення додаткових фінансових ресурсів на муніципальному рівні і т. ін. У вирішенні цих та інших проблем міського управління може бути доцільним використання досвіду розвинутих країн, що вже сформували основні положення міжнародних стандартів організації місцевих фінансів.

Центральне місце в системі місцевих фінансів повинні займати місцеві бюджети як фонди, у яких зосереджена головна частина фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення суспільних потреб. Місцевий бюджет може розглядатися в трьох аспектах. По-перше, це правовий акт, відповідно до якого виконавчі органи влади одержують легітимне право на розпорядження фондами грошових ресурсів. По-друге, це план (кошторис) витрат і доходів відповідного місцевого органу влади чи самоврядування. По-третє, це економічна категорія, оскільки бюджет є закономірним економічним атрибутом будь-якої самостійної територіальної одиниці

При вирішенні проблем регіональної бюджетної політики слід приділити значну увагу врегулюванню фінансових можливостей регіонів і місцевих бюджетів відповідного рівня.

Основним джерелом фінансування місцевих бюджетів в розвинутих країнах є, насамперед, трансферти і відрахування з бюджетів інших рівнів (залишаються найбільш значимим джерелом доходу практично у всіх європейських країнах). Однак, крім традиційних джерел (місцевих податків і зборів, платежів за послуги і

т.д.), у багатьох країнах місцеві органи влади мають доступ до ринку позикового капіталу, що відповідає положенням Європейської хартії про місцеве самоврядування.

Перелік функцій місцевого самоврядування може бути доповнений за рахунок надання можливості здійснювати агентські послуги. Місцеві органи зможуть не тільки самостійно надавати послуги та контролювати цей процес, а й виконувати певну діяльність в інтересах центрального уряду на агентській основі. Важливо розрізняти послуги, дійсно, місцеві і послуги, що здійснюються на агентській основі, тому що останні вимагають інших фінансових механізмів, ніж при наданні суто місцевих послуг місцевими органами.

Аналіз системи регулювання місцевих фінансів у США, що, на відміну від України, припускає наявність у міст широких можливостей в управлінні власними фінансами, дозволяє зробити висновок про необхідність зниження ступеня взаємозв'язку та взаємозалежності різних рівнів бюджетної системи України.

Ефективну систему фінансового вирівнювання варто розглядати як одну з фундаментальних умов, що забезпечує стійкість і надійність бюджетної системи держави, та як інструмент регулювання економічних процесів. Критеріями вибору конкретних засобів фінансового вирівнювання (фондів фінансового вирівнювання, загальних і спеціальних трансфертів, внесків територій, розподілених податків і т.д.) повинна бути їх здатність, по-перше, забезпечити оптимальне вирішення стратегічних проблем економічного і соціального розвитку, а також формування прогресивних пропорцій суспільного відтворення; по-друге, підтримувати стабільну соціальну захищеність громадян; по-третє, відкривати простір для ініціативи кожному суб'єкту господарювання. Щоб фінансові регулятори не знижували прагнення підприємців і окремих працівників до росту кінцевих результатів діяльності, держава повинна систематично контролювати економічну обгрунтованість співвідношення, що складається між доходами, які залишаються в розпорядженні суб'єктів господарювання, і доходами, що йдуть на утворення централізованих фондів.

Згідно зі ст. 13 Конституції України земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони є об'єктами права виключної власності Українського народу, оскільки мають загальнонаціональне значення. Народ як єдине джерело державної влади в республіці має право шляхом референдуму вирішувати питання щодо правового стану природних об'єктів, їх використання та охорони. Український народ здійснює право власності на зазначені об'єкти через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим, а також через місцеві ради. Таким чином, природні ресурси загальнодержавного значення виступають матеріальною основою діяльності зазначених представницьких органів влади. Якщо ж природні ресурси мають місцеве значення, то вони належать громадянам відповідних адміністративно-територіальних одиниць (тобто їх власником виступає територіальна громада), а розпоряджаються ними місцеві ради [1].

Матеріально-фінансову основу органів державної влади складають об'єкти державної власності, а також

майно, що знаходиться в комунальній власності і передане в управління органам державної влади. Згідно зі ст. 34 Закону України "Про власність" від 7 лютого 1991 року, об'єктами права загальнодержавної власності визнаються;

- земля;
- майно, що забезпечує діяльність Верховної Ради України та утворених нею державних органів;
- майно Збройних Сил України, органів державної безпеки, прикордонних і внутрішніх військ;
- оборонні об'єкти;
- єдина енергетична система;
- системи транспорту загального користування, зв'язку та інформації, що мають загальнодержавне (республіканське) значення;
- кошти Державного бюджету України
- Національний банк України, інші державні республіканські банки та їх установи і створені ними кредитні ресурси; державні резервні, страхові та інші фонди;
- майно вищих і середніх спеціальних навчальних закладів;
- майно державних підприємств;
- об'єкти соціально-культурної сфери або інше майно, що становить матеріальну основу суверенітету України і забезпечує її економічний та соціальний розвиток;
- інше майно, передане у власність України іншими державами, а також юридичними особами і громадянами [2].

Суб'єктом права державної власності є держава в особі Верховної Ради України. Суб'єктами права державної власності на землю виступають: Верховна Рада України на землі загальнодержавної власності України; Верховна Рада Автономної Республіки Крим і місцеві ради — на землі в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць України, за винятком земель загальнодержавної власності

Повноваження з управління майном державних підприємств, які з метою приватизації перетворюються в господарські товариства, державним майном, яке не ввійшло до статутних фондів господарських товариств у процесі приватизації та корпоратизації, цілісними майновими комплексами, переданими в оренду, здійснює Фонд державного майна. При цьому управління акціями (частками) товариств, які перебувають у державній власності, Фонд державного майна здійснює шляхом призначення представників для участі у загальних зборах акціонерів (учасників) товариств

Центральні органи виконавчої влади здійснюють повноваження з управління державним майном підприємств, що належать до сфери їх управління. В управлінні місцевих державних адміністрацій перебувають об'єкти державної власності, передані їм в установленому законом порядку.

Для забезпечення діяльності органів державної влади, їх структурних підрозділів за ними на праві оперативного управління закріплюється майно, що є державною власністю: будівлі, споруди, приміщення, автомобілі, меблі, інше обладнання і устаткування, телефони, оргтехніка тощо. Однак з метою економії коштів державного бюджету, максимального скорочення бю-

джетних витрат на будівництво та утримання відповідних об'єктів, посилення боротьби з надмірностями в користуванні державним майном Президентом України і Кабінетом Міністрів України передбачено низку організаційно-правових заходів.

Крім майна, що перебуває у державній власності, матеріальною основою діяльності органів державної влади виступає і майно, що знаходиться в комунальній власності, однак передане в управління органам державної влади. За Законом України "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" від 3 березня 1998 р. (з наступними змінами) об'єктами такої передачі можуть бути:

- цілісні майнові комплекси підприємств, установ, організацій, їх структурних підрозділів (згідно з Законом України "Про оренду державного та комунального майна" від 10 квітня 1992 р. № 2269-XII; цілісним майновим комплексом є господарський об'єкт з завершеним циклом виробництва продукції (робіт, послуг) із земельними ділянками, на яких вони розміщені, автономними інженерними комунікаціями, системою енергопостачання);

- нерухоме майно (будівлі, споруди, у тому числі об'єкти незавершеного будівництва, приміщення);

- інше окреме індивідуально визначене майно підприємств;

- акції (частки, паї), що належать суб'єктам права комунальної власності у майні господарських товариств.

Передача об'єктів з комунальної у державну власність здійснюється за рішенням відповідних місцевих рад за наявності згоди Кабінету Міністрів України або органів уповноважених управляти державним майном. Пропозиції щодо передачі об'єктів з комунальної у державну власність, на яку потрібна згода Уряду України, погоджуються з:

- органом, уповноваженим управляти державним майном, до сфери управління якого пропонується передати об'єкт, з центральними органами виконавчої влади, визначеними Кабінетом Міністрів України;

- державним органом приватизації;

- підприємством — щодо передачі структурних підрозділів підприємства та окремого індивідуально визначеного майна, закріпленого за таким підприємством;

- трудовим колективом підприємства щодо майна, закріпленого за таким підприємством, об'єктів соціальної інфраструктури, споруджених за рахунок коштів такого підприємства [3].

Пропозиції щодо передачі об'єктів з комунальної у державну власність, яка здійснюється без отримання згоди Кабінету Міністрів України, погоджуються з державним органом приватизації, підприємством, а також з трудовим колективом підприємства. Порядок подання та розгляду пропозицій щодо передачі об'єктів з комунальної у державну власність визначається Кабінетом Міністрів України

Передача об'єктів здійснюється комісією з питань передачі об'єктів, до складу якої входять представники виконавчих органів відповідних рад, місцевих органів виконавчої влади, самоврядних організацій, фінансових органів, підприємств, а також трудових колективів підприємств, майно яких підлягає передачі. Утворює

комісію з питань передачі об'єктів та призначає її голову орган, уповноважений управляти державним майном, а порядок роботи комісії визначається Урядом України.

Передача об'єктів здійснюється безоплатно або шляхом обміну: підприємств разом з усіма їх активами і пасивами, лімітами, фондами, планами фінансово-господарської діяльності тощо, а об'єктів незавершеного будівництва — також з проектно-кошторисною документацією. Право власності на об'єкт передачі виникає з дати підписання акта приймання-передачі.

Згідно із Законом України "Про джерела фінансування органів державної влади" від 30 червня 1999 р. № 783-XIV, органи державної влади (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади і місцеві державні адміністрації, Верховна Рада України та її апарат. Рахункова палата. Президент України, його адміністрація та інші консультативні і дорадчі органи Президента України, суди України, органи прокуратури України, а також інші органи державної влади) здійснюють свою діяльність виключно за рахунок бюджетного фінансування в межах, передбачених Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік. Кошти на фінансування органу державної влади передбачаються у Державному бюджеті України окремим рядком. Водночас органи державної влади можуть отримувати додаткові кошти з місцевих бюджетів для виконання делегованих законами України повноважень органів місцевого самоврядування.

Фінансування утворення, реорганізації та ліквідації органів державної влади здійснюється в межах коштів, передбачених на утримання органів державної влади Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік або (у разі недостатності такого фінансування) після внесення відповідних змін до такого Закону [4].

Органам державної влади забороняється створювати позабюджетні фонди, мати позабюджетні спеціальні рахунки та використовувати кошти, одержані за здійснення функцій держави, що передбачають видачу дозволів (ліцензій), сертифікатів, посвідчень, проведення реєстрацій та інших дій на платній основі, в будь-який інший спосіб, крім зарахування таких коштів до Державного бюджету України.

Тому фінансову основу діяльності органів державної влади складають кошти Державного бюджету України, що затверджує Верховна Рада України щорічно на період із 1 січня по 31 грудня. Кабінет Міністрів не пізніше 15 вересня щорічно подає до Верховної Ради України проект закону про Державний бюджет України разом із звітом про виконання Державного бюджету поточного року. Порядок складання, розгляду, прийняття і виконання Державного бюджету України, а також внесення змін до закону про Державний бюджет України визначається Бюджетним кодексом України.

Матеріально-фінансовою основою органів місцевого самоврядування, відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", є об'єкти комунальної власності. До складу комунальної власності входять: рухоме і нерухоме майно; доходи місцевого бюджету і комунальні позабюджетні (у тому числі валютні) кошти; земля та інші природні ресурси, що знаходяться в

комунальній власності; комунальні підприємства, організації або частка в майні підприємств; комунальні банки, товариства, пенсійні фонди; комунальний житловий фонд і нежитлові приміщення; комунальні заклади освіти, культури, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування; інше майно і майнові права; рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Крім того, матеріальну основу місцевого самоврядування складає майно, що знаходиться в державній власності і передане в управління органам місцевого самоврядування.

Комунальна власність — це майно, що належить на праві власності територіальним громадам, управління і розпорядження якими здійснюється нею безпосередньо і через органи місцевого самоврядування. Що стосується майна і фінансових коштів районних у місті громад, то питання щодо управління майном вирішується місцевими референдумами районної в місті громади. Якщо рішення не прийняте або міська рада не прийняла рішення про створення районних у місті рад, то управління майном здійснює міська рада.

Право комунальної власності — це право територіальної громади володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна та майнових прав територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

Фактично право комунальної власності в Україні почало здійснюватися з прийняттям постанови Кабінету Міністрів України №311 від 5 листопада 1991 р. "Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною власністю)", а згодом — із прийняттям ще кількох постанов аналогічного характеру. Цими постановами були затверджені переліки об'єктів державної власності, що передавалися до комунальної власності, а також встановлювалася процедура такої передачі. Передача майна здійснювалася на безоплатній основі міністерствами та відомствами України, а також органами, уповноваженими управляти державним майном [5].

Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності нині здійснюють відповідні ради.

Місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів. Однак органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень,

здійснює контроль за їх виконанням.

Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі, якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про створення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби.

Районні та обласні ради від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад.

Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють повноваження щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року.
 2. Закону України "Про власність" від 7 лютого 1991 року.
 3. Законом України "Про оренду державного та комунального майна" від 10 квітня 1992 р. № 2269-XII.
 4. Законом України "Про джерела фінансування органів державної влади" від 30 червня 1999 р. № 783-XIV.
 5. Постанови Кабінету Міністрів України №311 від 5 листопада 1991 року "Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною власністю)".
- Стаття надійшла до редакції 12.12.2011 р.*